

č. 7.

O OSUDECH

PRÁVNÍCH STUDIÍ

PŘI

UNIVERSITĚ KARLO-FERDINANDSKÉ.

PŘEDNÁŠKA,

již měl při instalaci své za rektora c. k. české university Karlo-Ferdinandské
dne 13. listopadu 1886.

PROF. DR. EMIL OTT.

(Zvláštní výtisk z časopisu »Právník« roč. XXVI.)

Tiskem dra. Edv. Grégra. — Nákladem vlastním.

1887.

Mezi státy středoevropskými vlastem českým od časů, kdy dědičná vláda se ustálila, nejvíce přibývalo moci naproti cizině i šířil a rozmáhal se co nejrychleji pořádek uvnitř.¹⁾ Přes domácí rozbroje stále vzrůstala od počátku 13. století moc králů, a sotva uplynulo po těžké ráně na moravském poli (1278) něco přes půl století, již připojeny byly ku koruně nové země trvalým svazkem. Naproti tomu poblízku mocná panství zanikala v ohledu státoprávním. Vymizelo vévodství švábské a frankské, Bavorsko pak zprvu zeslabené politickou neodvislostí biskupů svých, rozpolštěno jest ve dvě. Rovněž poměry říše římské v Němcích jakožto celku neutěšený skytaly pohled, jsouce kleslé nad pomýšlení; vždyť ti, kdož pevnou měli povolati vládu, volenci říšští, tehdy jen podnikali pokusy o to, která dynastie nejméně překážela by choutkám jejich po samostatnosti.²⁾ Rozklad území sousedních a smutné poměry říše německé, již nový lesk a svěží síla bylo by zjednálo jedině založení mocné rodinné držby,

---

1) Pokud zvláštních dokladů nebylo se dovoláno, porovnatí dlužno moje: Beiträge zur Rezeptionsgeschichte des röm. canon. Prozesses in den böhm. Ländern 1879.

2) Smutný obraz výše nastíněný podávají důvěrník římské kurie, biskup Bruno Olomoucký, ve spisu pamětním 1273 papeži předloženém (Chytil, cod. epist. Moraviae VI. 364.), král Václav II. v příslibení týkajícím se příští volby císaře 1290 (Emler, regesta Boëm. č. 2730.) a Karel IV. v předmluvě k zlaté bule 1356.

byly tím vítaným skupením se okolností příhodných, jichž moudří vládcové v naší vlasti použili k rozkvětu její. V počátcích svých rozkvět ten ohrožen byv mečem válečným a dýkou zákeřníka, později pružně opět se rozvinul a plody podával neznámé dosud co do jakosti a množství!

I vědě právní připadl z toho podíl.

Ode dávna již znalost církevního práva pevné byla pustila kořeny.³⁾ Na sklonku XI. věku hierarcha Pražský odmítal

3) Homiliář Pražského biskupa z časů biskupování Heřmanova 1099—1122 obsahuje nejstarší canon poenitentialis český, jenž co do podstaty shoduje se s XIX. knihou (zv. medicus, corrector) dekreta Borcharda Wormského (1012—1023), ač liší se co do seřazení látky a z části čerpal z pramenů starších (Schulte v předmluvě k vydání tohoto homiliáře, jež podnikl Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen, str. 9.). Vždy více rostoucí znalost církevního práva dosvědčují četné listiny v Čechách a na Moravě z 13. století (viz moje Beiträge str. 128. násl.). Zajímavým dokladem, kterak výtěžků studií v praxi upotřebeno bylo, jsou postranní přípisky ve vzácném rukopisu: Bernardi Compostellani casus decretalium z rozkazu papeže Innocencia IV. sdělaných před r. 1260 k dekretáliím Řehoře IX., který rukopis (Sign. M. 17.) chová se nyní v knihovně českého musea, někdy však náležel řeholním kanovníkům Roudnickým. Někdejší majitel rukopisu, jenž podle poznámek v přípiscích učiněných, býval v úředním postavení při kurii biskupské a majitelem obročí při kapitole Vyšehradské (fol. 26., 33., 28.), na příslušných místech poznamenává spory, jejichž projednávání aneb řešení na právních předpisech, o nichž komentář právě pojednává, závisí na př. fol. 28.: iste est casus in causa Bertoldi et domini mei episcopi; fol. 33.: nota ad quaestionem lutmeric., belinens., horzoviens. et siloëns.; fol. 33. p. v. ita processum fuit in causa B. super capella S. Aegidii; fol. 34. nota ad quaestionem Strahoviens. pro eccl. sti. Ny. in Praga; fol. 46.: bonum notabile ad quaestionem Welinen. et custod. pragens.; fol. 63.: nota hanc glossam ad causam decanatus Pragens. atd. Rovněž připomíná vlastník rukopisu, v čem shodují se výklady spisovatelovy s obyčeji v Čechách (fol. 53.) a při kurii římské (fol. 34., 49.) šetřenými, poznamenává (fol. 39. a j.) změny nastalé vydáním Bonifáce VIII. libri sexti (hodie autem etc., hodie declaratum etc.) a konečně od názorů skladatelových odchylní se svoje mínění (fol. 47.: hoc non credo). Pozoruhodno jest, že náš rukopis sahá až do c. 10 X I, 9, kdežto Schulte, Quellen und Lit. des canon. Rechts II. str. 119. zná jen kratší recense, což však nepoznamenal, ač zdejší rkp. cituje.

platnost dekretálií pseudoisidorských,⁴⁾ a prvé nežli uplynulo další století, osvěcený biskup, průvodčí vojů k pokoření Milána vypravených, veledílo Graciánovo⁵⁾ do našich krajů přinesl jakožto památku drahocennou.

Odtud pak nehrozili se četní synové těchto zemí ani drsných cest, aniž surových lupičů, než putovali k zřídům vědy právnické do Paříže a Orleansu, do Bononie a Padovy.⁶⁾ Někteří nenavrátili se vůbec, nalezše v cizině postavení čestné, jeden (Damasus) dokonce učitelskou katedru v Bononii; většina však s bohatou kořistí vědeckou opět uvítala domovinu, aby se dočkala lesklých hodností a mocných úřadů.⁷⁾

Když pak Bononské učení bylo spustlo následkem rozmíšek měšťanstva s papežským legátem, a návštěva vysokých škol Pařížských řídla pro blízké boje Francie s Anglií, připravil blahé paměti otec vlasti Karel IV. štědrou rukou vědám vůbec a právovědě zvláště sídlo důstojné. Po půlstoletí vyučováno zde výhradně právu církevnímu, jakož se to také při později založených universitách vždy na počátku dalo. Vysvětliti to dlužno tím,

4) Biskup Jaromír, bratr Vratislava II., r. 1071 zdráhal se dostaviti se před prvního do Čech vypraveného papežského legáta jmenem Rudolfa, odpovídaje na opětné pohnání, že „dle kanonických zákonů nemá podlehati soudu jinému než metropolitě a biskupů bratří svých,“ (Cosmas: script. rer. boh. I. 156.), čímž patrně mínil nařízení obecného sněmu Chalcedonského r. 451 odbývaného (c. 46. C. XI. qu. 1.).

5) Biskup Daniel nařídil kanovníkovi Vincentiovi, aby v Bononii dekretum Graciánovo zakoupil, což se dne 4. dubna 1159 stalo (chron. Vincentii apud Dobner monumenta I. 63.).

6) Doplniti sluší udání v mých Beiträgen str. 33. násl. následujícími dodatky: mezi scholares illustres, jež Sarti de claris bonon. archigymn. profess. tom. I. pars. II. pag. 234. násl. přivádí jakožto účastníky aneb svědky při právních jednáních vykázaných listinami, které chová archiv Bononský, připomínají se také: r. 1268 D. Magnoldus, kaplan krále českého; 1277 a 1279 D. Joannes, praepositus Sacensis de Bohemia; 1277 D. Nicolaus, canon. Vissegradensis; 1278 Mag. Aegidius, quondam d. Petri de civitate Pragensi de Boemia, a Mag. Joannes, praepositus, commissarius d. Jncoslai (sic; Jaroslai?), fil. d. Sobeslai praeposit. Gresnen. (sic), canonicus Pragensis; 1284 D. Joannes de Glava (1286 Joannes de Glava); 1290 D. Rogerius de Rovigi Pragen. dioc.; 1292 D. Nicolaus de Praga.

7) Srov. moje Beiträge str. 33. násl., 60. násl.

že Karel vysoké školy Pražské ve všem všudy zaříditi chtěl podle vzorů pařížských, kdež sám byl v mladých letech na studiích trávil; tam však dekretalie Honoria III. „super specula“ bránila zabývání se učňu právem římským, aby tím neutrpělo studium práva církevního.⁸⁾ Mimo to sluší uvážiti, že navštěvovali fakultu valnou většinou duchovní, dílem ve vysokých úřadech a důstojenstvích postavení, což papežové udílením výsad na osvobozenou od povinnosti residenční vřele podporovali.

Ačkoli nepodařilo se vznešenému zakladateli zjednati fakultě proslavenou silu učitelskou, drahý již čas na učeních Bononském a Padovském působivší, jak byl zamýšlel, přece mohl opatřiti ji Bononským doktorem decretorum^{8a)} a domácím osvědčeným znalcem tohoto oboru, při kurii biskupské prakticky vzdělaným.

Vlastním základem učení bylo decretum Graciána; teprve později vedle toho byla zřízena řádná stolice dekretálií, k nimž vládce původně nechuť choval z osobních asi příčin, ježto dvě ze sbírky Klimentovy nešetrně se dotýkaly děda jeho. Teprve dávno po smrti Karlově počala čtení o právu římském, jež nepatrného dočkalo se pěstování, a jehož učňům podle usnesení se fakulty z r. 1392 uznati bylo přednost kanonistů před legisty v průvodu při slavnostech veřejných.

Věda, jejíž předmětem jest vůle zákonodárcova, listinami stanovená, nutně počíná práci svou výkladem smyslu a dosahu porůzných těch ustanovení.

Exegetický způsob rozebírání látky středověké právo- vědě byl tím bližším, ježto sesterské fakulty nejnak sobě počínaly; neboť bohoslovci nutně v písmě svatém výlučný svůj zdroj

⁸⁾ Omylnost tvrzení, jakoby církev byla se vůbec protivila šíření se znalosti práva římského, vysvítá z nařízení papeže Řehoře IX., jenž autenticky vyložil, že decretalis: super specula nevztahuje se na ty, qui habent simplices curas animarum (Schulte, Sitz-Ber. der Wiener Akad. phil. hist. Cl. LV. str. 734.) a z nařízení Bonifáce VIII. (c. 1. in sexto III. 24.). Mimo to doličují přčetné dispensace snahu papežů, umírniti přísný zákaz Honoria III., srovnej Stölzel: gelehrtes Richterthum I. str. 87.; Denifle, Universitäten des Mittelalters (1885) I. str. 209. pozn. 569., str. 253. pozn. 137., str. 696. pozn. 125.; Töpke: Matrikel der Univ. Heidelberg II. str. 487. pozn. 2.

^{8a)} Werunsky: Karl IV. Theil II. Abth. 2. str. 335. pozn. 2. doličuje, že se jmenoval Buonsignore de' Buonsignori, odvolává se na Muratori script. rer. ital. XVIII. 436.

nacházeli, a filosofové nauku Aristotelovu pokládali za problema, jehožto rozluštění bylo účelem scholastické dialektiky. Pracemi Boéthia seznámili se vynikající glosátoři vlašští: Joannes Bassianus, Azo, Hugolinus s názory Aristotelovými, a způsob pojednávání o látce dle hledisek tak zvané causa efficiens, materialis, finalis et formalis odtud u nich není řídkým.⁹⁾

Bohužel, že čím dále tím více mlhou gloss obestřeno bylo jádro bádání, textus legis, že vždy více ustupovalo zralé uvažování předpisu stanoveného sypkému pochybnůstkářství, rozplývajícímu se v nepřehlednou řadu důvodů pro et contra, jež distinkcí v soulad uvéstí marně se pachtěno.

Pokud souditi lze z památek literární činnosti učitelů práv při koleji Karlově, jež nám byly dochovány, šetřeno bylo u nás analytického způsobu rozebírání látky mírněji a rozvážněji než ve Vlaších. Zajímavý komentár k usnesením nejstarší synody provinciální v Čechách r. 1349 odbyvané, z péra prvního domácího učitele práva církevního svědčí sice o tom, že způsob klásti casus et quaestiones zavládl též na této katedře, avšak při rozebírání případů zvláště lichvy a posledních porřízení se týkajících, volnějším výkladem spisovatel sobě počíná.¹⁰⁾

Dva pak samostatné návody o řízení soudním předcírkevními soudy z předposledního desetiletí XIV. věku nezvratně vydávají svědectví o učitelské způsobnosti, praktické zkušenosti a důkladné znalosti obecnoprávního písemnictví, jakouž vynikali skladatelé těchto spisů, professoři Mikuláš Puchník a dr. Jiří z Boru. Právnická škola takovými silami opatřená a nechutnou metodou učňu neodstrašující, všim právem stala se semenišťem fakult právnických po okolních zemích a ústavem odchovávajícím bystré myslitele a důkladné praktiky.

Zajisté nepověděl plnou pravdu král polský, když pečuje o utvrzení Krakovských vysokých škol r. 1400 dosvědčoval: vi-

⁹⁾ Srov. pojednání, jež sepsal prof. dr. Ratjen: Einfluss der Philosophie auf die Jurisprudenz (Kiel, 1855).

¹⁰⁾ Poznámky o této práci učiněné v mých Beiträge str. 55. a 101. doplniti dlužno v ten smysl, že cituje též místa z prací těchto právníků: Archidiaconus (Guido de Baisio), Monaldus, Rodoicus aneb snad Redonensis (Guiliel.) (Rkp. pražské univ. X. A. 25. omylně: Rodanus), Aegidius scil. de Fuscarariis, Richardus de Media Villa, Alexander Anglicus.

demus et ad oculum experimur, qualiter Praga Bohemiam illuminat et extollit;¹¹⁾ neboť lesk Pražského učení září svou rozlí po širokém obvodu sousedních fakult. Již r. 1386 povolán byl na právě založené učení Heideberské pražský professor práv Jan de Noët, jenž v novém působišti důstojně zaujímal postavení, pětkrát zvolen byv za rektora, a čtení svá tam zahájil výkladem o IV. knize dekretálií.

Rovněž všichni ostatní čtyři učitelé práv, jimž na novém učilišti přikázán byl úkol vyučovati dekretu Graciánovu, dekretáliím a tak zvaným jura nova, t. j. Klementinám, byli v Praze dobyli učených stupňů.¹²⁾

Po vzniku generálního studia v Erfortě, kde před tím již školství kvetlo (1392), oba, kdož tam učili právům, primus in jure canonico ordinarius Conradus de Dryborg a primus sextista Henricus de Breidenbach, v Praze byli vědomosti své získali; záhy pak přidružil se jim Jindřich de Angern, nabyv 1394 zde hodnosti doktorské, jenž však později do Heidelbergu se odebral; načež ještě tři jiní učitelé práv a později rektoré Erforští se připomínají (Conrad Thus, Henricus de Roven a Jan de Nebra), kterým zdejší učení podalo základy vědomostí právnických.¹³⁾

Když pak v Kolíně nad Rýnem o vánocích 1389 prohlášením papežské buly zakládací nové vzniklo vysoké učení, přibyl tam málo let později (1396) z Heidelbergu, kdež prvé po deset let působil, Gerhard Radink z Gruinyngů, v Praze na doktora práva církevního povýšený.¹⁴⁾ Podobně Krakovská universita

¹¹⁾ Denifle: Univ. des Mittelalters I. str. 628. pozn. 1655.

¹²⁾ Töpke: die Matrikel der Univ. Heidelberg I. Bd. str. 3. Byli to mag. Johannes de Colenhusen, in decretis licentiatu Pragensis; mag. Henricus de Angern, licentiatu in decretis, mag. in artibus, Pragensis; dom. Fridericus Schovvart, licentiatu in decretis, Treverensis, Pragensis; Gherardus Radinck de Gruinhagen, Dr. decretorum Pragensis. Seznam knihovny Jana de Noët (l. c. I. str. 694.) vykazuje mimo celé pandekty a sumu Azona zvláště zajímavé a obsáhlé čtení Jindřicha Bohica, Francouze, k dekretáliím Řehoře IX. a Joannis Andreae Novellam.

¹³⁾ Muther: ges. Aufsätze pg. 211 ff.; monum. univ. Pragens. I. str. 330. Kampschulte: die Univ. Erfurt 1858 str. 12. tvrdí, že z 20 učitelů při zahájení přednášek v Erfurtě působících největší část z Prahy byla přišla.

¹⁴⁾ Muther: ges. Aufsätze str. 249.

založená již r. 1363, však teprve 1401 skutečně zřízená, opatřila sobě učitelských sil z Prahy.¹⁵⁾

Zvláštní úkaz, že původně pražádná téměř nejeví se výměna docentů mezi Prahou a nejbližším jí vysokým učním Vídeňským, vysvětluje se řevnivostí mezi oběma panující; přece však dva učňové právníké naší fakulty působili tam něco málo let později.

Pozoruhodným konečně je zjevem, že na Lipské universitě pomocí Pražských studentů, vystěhovalců r. 1409, mohutně rozkvetlé, žádný z učitelů práva tehdy v Praze působivších, rovněž nižádný legum doctor se neobjevuje. Avšak mezi prvními, kdož tam církevnímu právu vyučovali, byli dva doktoři dekretu, z nichž jeden zde byl povýšen (Alb. Warentrapp), druhý pak jakožto učeň Pražský z Erfortu do Lipska byl povolán (Conrad Thus).¹⁶⁾

Což divu tedy, že vysoké učení tak proslulé domnívalo se býti povolaným dědicem starobylých škol Pařížských,¹⁷⁾ když rozkol na sklonku XIV. věku nastalý pobouřil mysle tamějších mistrů, a že při papeži Urbanu VI. z Čech za přeložení university této do Prahy se bylo přimlouváno?

Přes všeliké tak bohaté zásobování nových učilišť v cizině, neubývalo Pražské fakultě síly, opatřovati domácí potřeby, totiž odchovávat četné hodnostáře církve a obročníky, kteří na škole získanou znalost práva v nejrůznějších povoláních k platnosti přiváděli. Nemůžeme sice tvrditi, že by podle návrhu na Kostnickém církevním sněmu učiněného, také česká města znalce práv do svých služeb byla již tehdy přijímala a tak navštěvovatelům fakulty právníké z kruhů laickálních úřady prikazovala. Avšak nechtě tomu tak nebylo, a světská praxe výtěžku snad neměla z činnosti fakulty, získala studiemi právními povšechné vzdělání. Skvělým

¹⁵⁾ Cromeri: Historia Poloniae lib. XVI. ad annum 1401: accitque magistri et doctores e Pragensi academia.

¹⁶⁾ Muther l. c. pag. 75; Pelzel, Kg. Wenzel IV. II. Thl. str. 552.; Bericht der Leipziger Gesellschaft zur Erforschung vaterländischer Sprache 1847 str. 25. a 28.

¹⁷⁾ Budinszký, Univ. Paris str. 22.; Denifle l. c. I. str. 617. Nota 1615 vyvrací mínění, že by mistři Pařížští byli usilovali o přeložení učení Pařížského do Prahy, doznává však, že král Václav IV. u papeže kroky k tomu směřující učinil.

toho dokladem jsou práce hlubokého myslitele Tomy ze Štítného, jež na místě nejednom sbírek dekretálií se dovolávají.¹⁸⁾

Době Karlově mnoho bylo napravovati, co zloba a nehoda dnů uplynulých byla v zříceninách zůstala. Důmyslný a rozvážený státník na trůnu, Karel IV., a šlechtetný metropolita, jehož skráně málem byla by věčila papežská tiara, Arnošt z Pardubic, závodili o zvelebení země v každém směru. Nezádávajice na vzájem ničeho právům státu i církve, stáli oba mužové věhlasní při kormidlu, snad tušíce, že blíží se loď jim svěřená skaliskům záhubným. Spojenému jejich úsilí, šťastné to shodě moci státní a církevní, zdařilo se upravití řád a kázeň, založiti blahobyť v zemi a zároveň osvěžiti rozkvět věd a umění. Jistý pokrok a pevný rozvoj tím měl býti zabezpečen.

Málem byla by však vyvrátila i rozbořila pohroma na počátku 15. století vlastní naší otrásající vše, co nevšední důvtip a pracná píle byly zduovaly. Země rozpadla se ve dva válečné tábory, nad to kolkolem obtočena jsouc nepřátely. Děsná to ironie osudu, že kolébka vědy stala se rodištěm války! Ústrojí církve vyvráceno bylo z kořene, kláštery, útulky to pěstění věd a pokladnice rukopisů, vzplanuly rudou září a sklesly ve zříceniny. Zdálo se, že pochodeň válečná zaplašila uměny navždy, a že stánek vědy na dobro spustl, když učení Pražské přestalo býti ústavem světovým a stalo se učilištěm zemským.

¹⁸⁾ Knížky šestery o obecných věcech křesťanských, vydání Erbenovo str. 135. ř. 8.: chcete-li glossu své řehuly (totiž sv. Františka) a výklad poznati, čtete v těch knihách, ježto Klementiny slovú aneb Extravaganty; pak ř. 16.—20.; str. 145. ř. 13.: neb cožkolivěk súdov pochází z toho práva duchovního, jakož jest ono ujednáno, dobré jest velmi . . . tak že i práva císařova nestydí se po duchovních právech jíti; str. 146. zvl. ř. 30. násl., str. 148. ř. 15., 35. násl.; knihy naučení křesťanského vyd. Vrtátkovo str. 54. ř. 20., 82. Místo v práci prvdotčené dotýkající se odstranění ordálu vody a žhavého železa za arcibiskupa Arnošta (str. 147., 148.) nejví žádnoú památku buly Řehoře XI. též k arcibiskupu Pražskému vydané následkem nalehání mnicha Jana Klenkoka, kterou zavrženy byly předpisy saského zrcadla dotčené spůsobu vyhledání pravdy uznávající, aniž pak listu téhož papeže k císaři Karlu IV. v příčině té daného (Homeyer: Johannes Klenkok str. 401. a 413.).

Krvavé zjevy pouliční r. 1419 dovršily zkázu, neboť poslední studující práv do všech úhlů světa se rozprchli.

Karlova kolej uzavřela se¹⁹⁾ na dobu dvou století právovědě, a když na počátku 17. věku obnoveno bylo studium práva, nebylo leč slabým pableskem kdysi jasně zářícího svitu.

Když dobořil huk a lomoz válečný, a jasnější rozbřeskli se dnové, uchylovali se ti, kdož nabýti chtěli důkladnější znalosti práva, do ciziny. Nejdříve asi obraceli kroky své k Vídni, kdež již na sklonku 14. století mezi čtyřmi národy, na něž se tamnější nniversita rozpadala, přichožím ze zemí českých zvláštní místo vykázáno bylo, a o století později dva krajané, Václav Mandl z Budějovic a Jan Angerer z Rožmberku, právům učili.²⁰⁾

Hlavní však proud, zvláště vyznávačů pod jednou, obrátil se dále na jih.²¹⁾ Podle spolehlivého svědectví potomního papeže Aeneáše Silvia kolem polovice 15. věku hlavně vyhledávány byly z Čech právnické fakulty v Padově a Pavii;²²⁾ ostatek

¹⁹⁾ Proti tomu nelze uvést, že Pražská univ. knihovna chová rkp. (VIII. A. 5.), jež zakončen jest takto: Anno domini 1471 finita est praesens lectura per me Mathiam Ivanum de Prussia. Neboť při přepisování asi chyba v letopočet se vloudila. Album fac. jurid. (Monum. Univ. Pragens. I. str. 87.) přivádí k r. 1374 Matěje de Prussia mezi příslušníky národa Polského.

²⁰⁾ Voigt: Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen II. Bd. str. 304.; Aschbach: Gesch. der Wiener Universität II. Band str. 448. a 105.

²¹⁾ Tak bylo již se dálo v posledních desetiletích před tím. Neboť r. 1386 byl rektorem Padovské university Jan Pomuli Boemus, za jehož rektorátu poněkud zvláštní opatření se stalo, že 120 nevěstek zatknutých v boji s Veronskými ubytováno bylo v Padově, ut pro illis moribus fisco obnoxiae mererent; výnos pak jim uloženoho vectigal meretricium věnován byl účelům universitním (S. Facciolati: Fasti gymnasii Patavini str. 23.). Připomíná to mimo-děk, že universita řečená r. 1412 Petrovi de Ancharano příkázati chtěla z toho pramene služné 600 dukátů (Schulte, Gesch. d. Quellen II. str. 279. pozn. 7.).

²²⁾ Podrobnější výpočet podaný v mých Beiträge str. 37., 121., 232. pozn. 12., 246. doplněn buď poznámkou, že první doctor juris utriusque na Pražském vysokém učení jmenem Jan Naso (filius Henrici Boěmi) v Padově r. 1397 byl rector transalpinorum, jsa tehdy již kanovníkem Pražským a farářem Libáňským (Facciolati l. c. str. 28.). Po rozdělení vysokého učení Padovského na zvláštní universitas juristarum et artistarum šetřino bylo při škole

o četných osobnostech, zvláště též o správci arcibiskupství za Jiřího z Poděbrad, o energickém Hilariu Litoměřickém, a o světoznámém humanistu Bohuslavu Lobkovici z Hassenštejna víme, že tam studiu práv se oddávali. Později vábila opět Bononie a od starodávna papežsky smýšlející Perugia.

Nechutný způsob pojednávání o právních otázkách t. zv. *mos italicus*²³⁾ dočkal se takto četných přívrženců a stoupců mezi našimi krajany. Vykladatel *more italico* pojednávající započal výklad svůj úvodem úsečně označujícím látku, o které vykládané od něho místo z pramenů práva (ať již církevního ať římského) pojednávalo; zároveň vysvětlil termíny rozhodné. K této *praemissio* pojila se *partitio*, t. j. rozčlňování látky na její části a podrobné udání toho, z jakých myšlének skládá se místo vykládané.

Rozvedení toto zakončovalo se stručným připamatováním podstaty vyloženého místa (*summa textus*), načež sledovala *positio casuum* t. j. přivádění praktických, třeba smyšlených případů, což se dovršilo připojováním podobných míst z pramenů (*cognata et similia*) a dotýkáním se kontroversí (*contraria et oppositiones*), milou poskytující příležitost k přechýleným distinkcím, ampliácím a limitacím. Úžasným způsobem takto směšována byla logická forma s předmětným poznatkem, tento jí byl obětován a právní studium uvedeno v pověst, zvláště od vláských humanistů vřele rozšiřovanou, že podstatou právnictví jsou duchamorné hříčky slov a duchaprázdné hašteření! Věru nelze se diviti tomu, že při takové metodě podle svědectví důmyslného Kocína z Kocinetu, pozdějšího písaře městského na Malé Straně, učitel jeho v Padově čtyř přednášek zapotřebí měl, aby učňům svým vyložil dosah prvního slova l. 1. §. 1. D. de officio ejus, cui mandata est jurisdictio — a byla to přec jen spojka: si.

V století 16. ochabla návštěva cizích škol na jihu a obrátil se proud vědychtivých na sever a západ. Bylť kníže saské Bedřich Moudrý na pravém břehu Labe ve Vittenberku r. 1502

právnícké obyčeje, voliti každého roku jednoho rektora *cisalpinorum* a druhého *transalpinorum*. Zvláštní náhodou působil roku 1402 tamže jakožto prorektor posléz dotčených *Nicolaus Pragensis* (ibid. str. 31.).

²³⁾ Stintzing: Ulrich Zasius str. 112. násl. a téhož: *Gesch. d. deut. Rechtswissenschaft* I. Bd. str. 106. násl.

založil vysoké školy,²⁴⁾ při nichž Martinem Lutherem šířená reformace počátek svůj vzala. Tam vyznávači pod obojí a čeští bratři vždy větším počtem putovali k mírnému Melanchtonovi, jenž byl pamětihodné slovo pronesl: že hrůza jej pojímá uvažujícího, v kterakou kleslo by Německo zdivočlost, kdyby ztratilo *corpus juris*!

Z četných měst českých a moravských, zvláště Jáchymova, Ústí n. L., Litoměřic, Litomyšle, Žatce, Mladé Boleslavi, Prahy a Jihlavy spěchali učnové práva do střediska stoupců nové víry a zástupců vědy jí sloužící. Mnozí písaři městští, mezi nimi také staroměstský kancléř Sixt z Otersdorfu, zde získali vědeckou přípravu k důležité pozdější své činnosti praktické. Strážlivá mysl proslavených právníků Vittenberských nedopustila, aby prudké slovo Lutherovo o sborníku církevního práva, zvaném *corpus juris canonici*, pronesené v listu ku vši „křesťanské šlechtě národa německého“ a dotvrzené okázalým upálením díla toho, osudným se stalo pro pěstění církevního práva na vzkvétajícím učilišti. Jeroným Schurff a Henning Göden, věřící stoupcem nové víry, rozhodně a úsilně zastali se další platnosti práva církevního, pokud nově hlásané názory o víře tomu neodporují, zvláště tedy strany veledůležité části jeho, řízení soudního. Tím také neodchylovali se učenci tito od stanoviska, jež ode dávna zaujímali u nás vyznávači pod obojí a na kterémž prakticky setrvali též čeští bratři přes všeliké důrazné již Petrem Chelčickým vyslovené zavrhování sporu jakožto věci Bohu nemilé.

²⁴⁾ Podrobná udání o návštěvě této university podaná v mých *Beiträge* str. 232. pozn. 14. doplniti sluší doložením, že výborná střední škola v Míšni založená roku 1545 od saského kurfirsta, v 16. století četně navštěvována byla od českých šlechticů. Tak r. 1559 žádal hrabě Jáchým ze Šliků za přijetí svých synů a jiných urozených mladíků, r. 1561 Jan z Lískovic a purkrabí Bořivoj z Dohný každý po třech synech tam umístili, r. 1570 vdova po Ladislavu hr. ze Šternberků dva syny a rytíř Michal Španovský z Lišova dva mladíky své tam poslali. Mezi navštěvovateli r. 1580 čtete Jáchýma z Lidlavy, syna cis. komorního rady, Zdenka Kaplíře ze Sulevic, Hynka Bočka z Dohalských a roku 1597 Alberta a Viléma Kaplíře ze Sulevic a Šebestiána Oudrického z Oudric, při čemž se dodává, že všichni mají své *privatos praeceptores* (Sct. Afra, Fürstenschule in Meissen von Flathe str. 100.).

Mohutné působení kolébky protestantismu mezi podrostem právníkům záhy obrátilo pozornost kruhů katolických k hlavnímu táboru bojovníků za víru starou, k Ingolstadtu na Dunaji.²⁵⁾ Tehdy, když šlechta a lid v českých zemích a Rakousích od církve své byli odpadli, a dosavadní správcové duchovní — nebránice rozkladu — dokonce účinně jej podporovali, když již velká kněžská knížetství se schylovala tytýž k přeměně ve světská a vládci Wittelsbachští i Habsburští plným úsilím, však skorem marně bránili mocnému hnutí — rozeslány byly dalekým obloukem od ústí Rýna do ústí Visly voje, neozbrojené mečem, avšak obrněné všeho se odříkající obětavostí a horoucností pro dosažení cíle, jemuž byli zasvětili život svůj. Při Ingolstadtském učení byl hlavní stan učitelů, odborně odchovávajících katolickou mládež ve smyslu církve. Školy tyto oslavoval básník domácí v t. zv. farragines poematum jakožto Pegasidum decus, inclyta fama per orbem caesarei juris; je doporučoval osvícený arcibiskup Brus Mohelnický, když byl zasedl na dávno osiřelý stolec (1566), co nejvřeleji katolické šlechtě s výsledkem dosti platným. V Ingolstadtě konečně na sklonku 16. století vystoupil také našinec jako učitel; Václav Petřík²⁶⁾ totiž soukromé čtení o Justinianových Institucích způsobem systematickým odbyval se svolením fakulty.

Důmyslní mužové v cizině vzdělaní vynasnažovali se po návratu do vlasti o rozkvět vědy na půdě domácí. Sněm zemský po dvakráte r. 1545 a 1575 uvažoval zvelebení zanedbaných fakult. Žel Bohu, zakrsalí magistrů učení Karlova nedopřáli ani několika málo jinde vzdělaným hlavám bystrým přístupu k fakultě stávající; tím méně bylo lze pomýšletí na vzkrášení fakulty dávno uhaslé.^{26a)} A přece s dostatek na

²⁵⁾ Prantl: Geschichte der Ludwig-Maximilians-Universität I. Bd. str. 164., 276.; Paulsen: Gesch. des gelehrten Unterrichts (1885) str. 281. násl. V Ingolstadtě po odbytých tříletých studiích práva světského a duchovního v prosinci 1594 veřejné hádání o právu patronátním podstoupil Jan Ivitius ab Ivična, kanovník Olomúcký, pod předsednictvím prof. Jindřicha Canisia.

²⁶⁾ Stintzing: Gesch. d. deutsch. Rechtswissenschaft I. S. 137. pozn. 1.

^{26a)} Náběhem osamělým k pěstění právní vědy bylo, že v zimním běhu r. 1580 JUDr. Matěj Molesinus Montanoslatinus a Dielenpergko četl při fakultě filosofické vedle výkladu o Aristotelově politice též o Justinianových institucích jednou týhodně. (Viz článek

sklonku 16. století byla půda připravena již takovému podniku. Mezi měšťanstvem panovalo smýšlení cizímu „učenímu“ právu příznivé. Rada Starého města Prahy v přípisu městských práv 1579 prohlášených k císaři Rudolfovi II. vynášela právo obecné za „jedinou studnici“, z níž všechna obzvláštní nařízení různých zemí se vážila a brala, aniž prý co spravedlivějšího mimo ně vymysletí a najítí se může; podobně pak konšelům Kutných Hor platil podle dobrého zdání, jež rok později o návrhu chystaného horního práva podali, Justinian za vzor zákonodárce. Instituce pak jeho přeloženy tenkrát na jazyk národní.

Rovněž mužů důkladně v právních vzdělaných nebyl nedostatek; Krystián z Koldína, důmyslný skladatel městských práv, Kocín z Kocínětu, horlivý přímluvčí za systematické pojednávání o právu, Vít Ophthalmius z Oskořína, obratný porovnavatel soudního řízení před městskými soudy s řízením obecnoprávním, všichni byli by nevšedními okrasami bývali znovu zřízené fakulty právníké. Na slavného Nizozemce Oberta Giphania,²⁷⁾ jenž r. 1599 opustiv učení Ingolstadtské do Prahy jakožto kancléř císařský (přisedící dvorské říšské rady) se uchýlil a zde až do své smrti r. 1604 žil, při tom ani pomýšletí nechceme. Tento „Cujacius Německa“, učenec vznešeného ducha, pohříchu nebyl muž šlechtěné povahy. Spíše byl by k učitelské činnosti v Praze se hodil Jeroným Treutler.²⁸⁾ Po delší dobu řídil v Marburku soukromá disputatoria s prospěchem valným a vydal vyhlášenou římského práva učebnici, která stala se nejrozšířenější po celé říši německé. Působil sice poslední leta života svého (1595—1607)

J. Jirečka ve zprávách české kr. společnosti nauk, jenž byl čten dne 26. listopadu 1883.)

²⁷⁾ Prantl: Gesch. der Ludwig-Maximilians Universität I. S. 418; II. Nr. 106; Stintzing l. c. I. pag. 408. Že Giphanius také v Praze literárně činným byl, o tom srovnej tamže str. 419.

²⁸⁾ Stintzing l. c. I. str. 465. Rozšíření učebnice v textu dotčené (disputationes selectae ad jus civile Justinianeum) nebylo na závaždu, že přijata byla v římský index librorum prohibitorum, což se stalo z té příčiny, že hájila potřebu svolení rodičů k sňatku dítek (Reusch: der Index libr. proh. 1886 II. str. 172.), shodujíc se v tomto směru s názory českého práva městského J. 59 a zemského dle usnesení sněmů zemských 1575, 1610, jakož i s výklady profesora J. M. a Sudetis (viz pozn. 37.) podanými ve spisu: de nuptiis.

v Praze, avšak v povolání praktickém, totiž při radě appellační na hradě Pražském, šlechtěn byv mezi tím s přídomkem „z Krošvic“.

Delší zdejší pobyt přísedícího komorního soudu Gaila (1575), jako před tím (1546) saského kancléře Šimona Pistoris,²⁹⁾ na slovo vzatých to praktiků a spisovatelů, zůstal patrně na rozvoj právních studií zcela bezvýznamným.

Důležitý a rozhodný obrat byl mezi tím nastal co do způsobu výkladů o právu. Již od let třicátých šestnáctého století zabývali se mladší právníci uvažováním o tom, kterak by přednášky o právu jinou methodou nežli *more italico* mohly býti odbývány. Snahy humanistů — ač utěšený vliv na rozvoj tehdejší právovědy jevily — v tomto směru nepůsobily, nýbrž staraly se jen o to, aby vytríbenější latinou výklady byly podávány, aby dále výzkumův o starožitnostech římských při exegesí pramenů bylo používáno, a konečně aby bylo přílišných dialektických subtilit se vystříháno. Spíše působením francouzských učenců nastala vhodná tato změna ve způsobu výkladu. Nastoupilo na místo analytického prohloubání jednotlivých pramenných míst pořádkem tím, jakýmž umístěny jsou v *corpus juris civilis et canonici*, synthetické pojednávání o právních ústavech, prvky k vždy větším ústrojným celkům spojující, jež neohlíželo se po tom, zdali rozhodné předpisy v těchže aneb v různých částech a odděleních pramenů jsou položeny; slovem řečeno: nahrazen byl *mos italicus* způsobem novým, zvaným *mos gallicus*.³⁰⁾ Důmyslný badatel, v hrozně noci sv.-Bartolomějské usmrčený, Petrus Ramus,³¹⁾ ve Francii první zavládl podnět právovědy, aby sobě osvojila jím doporučený a technický t. zv. *methodus*, t. j. nejvyšší stupeň logického dovozování posloupným spojováním úsudkův a závěrků k sobě náležitých, postupujícím od povšechných vět k zvláštním, čímž porozumění a paměti se napomáhá. Vyzvání, jež Petrus Ramus učinil ke Cujacioví a L'Hospitalovi záhy bohaté vydalo plody.

Francouzští učenci Petr Lorientus³²⁾ v Lipsku (1546—1554)

²⁹⁾ Srov. o onom Stintzing l. c. I. str. 496.; o tomto tamže str. 567.

³⁰⁾ Stintzing l. c. I. pag. 139. násl.

³¹⁾ Prantl l. c. I. str. 413.; pak téhož pojednání v *Sitzungsber. der Münchener Akad. der Wiss. (hist.-phil. Cl.)* II. Bd. 1878 Heft 2 S. 158; Stintzing l. c. I. S. 146.

³²⁾ Stintzing l. c. I. S. 373.

a Hugo Donellus³³⁾ v Heidelbergu (1573—1579), pak v Altdorfu (1588—1591) úsilně a platně šířili po Němcích onen *mos gallicus*, jehož heslem bylo, že sluší *jus in artem redigere*, právě v době, kdy z Čech zvl. Heidelberské³⁴⁾ učení hojně bývalo navštěvováno.

³³⁾ Stintzing l. c. I. S. 377; Töpke: *Matrikel der Univ. Heidelberg* II. Bd. str. 65. č. 16.

³⁴⁾ Návštěva Heidelberských vysokých škol z Čech a Moravy od roku 1500 až do 1570 byla poměrně velmi slabá, odtud do bitvy Bělohorské však stále vzrůstala. Zajímavo jest, že Ludvík Schradin de Schorndorff, jeden z pěti appellačních rad učených hned při založení Pražského appellačního soudu 1548 povolaných, v Heidelbergu r. 1537 (dne 4. září) na doktora práv povýšen byl (Töpke l. c. II. str. 539.). V matrikulárních zápisech Töpke ve dvou dílech vydaných nalezli jsme v dobách dotčených (mezi zapsanými bez rozdílu fakulty, ačkoli tušiti lze, že asi největší počet studium právním se oddával), z českých zemí tato jména: r. 1500 Wolfgang Blyck ze Stříbra („*Bohemus christianus*“), 1501 František Wysz z Mostu, 1513 Jakub Mempschye (sic), ord. praedic. konventu Jihlavského, 1533 Erhardus Schönperger, Egranus, in facult. jurid. (Töpke II. str. 481.), 1543 Thomas Rasellius z Tachova, 1548 Elizaeus Gerhard z Jáchymova, 1558 Jan Goldthaimer z Chebu, 1559 Wolfgang Rupert z Chebu, 1560 Hermannus Uhrmeister, Lucanus ditionis Bohemicae, 1561 Joannes Schwartzmeier, Joachimicus, Christophorus Hergesel Trutnoviensis Silesius (!), Joannes Banckgriss, Joachimicus, 1564 Joannes Vuerter Neustadiensis ad Orlam, 1570 Ferdinand a Karel Grispeck à Grispach, nobiles Bohemi, Mathaeus Gregorinus Tulechovius, 1573 Petr z Michalovic, 1574 Joannes Capito, Bystřicensis, Joannes Němčanský, Brodensis, Joannes Bernhardus Přeroviensis, Moravi, Joannes Felinus, Boleslaviensis, Bohemus; Joannes Mylius, Joachimicus; 1566 Georgius Liedel, Moravus in facult. jurid. (Töpke II. S. 497); 1575 Joannes Rubiger, Egranus; 1578 Joannes Grimius, Joachimicus; 1584 Bartholomaeus Neniczavius, Hunnobrodensis; Moravus Ungarus; Bohemi: Joannes Theodorus ab Ottersdorf, Joannes Prog à Welnitz, Henricus Stussky à Chlum, Ulricus Leonorus à Kauba, Veneslaus Březanius (při dvou posléz dotčených jest dodáno: propter aetatem non juraverunt, t. j. pro nedospělost přísahu o šetření povinností akademických nevykonali); 1585 Melchior Venetus a Prostraná, Petrus Kostiky (sic) a Kostic, Henricus Skreta a Zavořic; Joannes Benedictus, Hunnobrodensis, Moravus; 1586 Generosus Ulricus liber baro à Kaunitz in Austerlitz et Zdanic, Generosus Jaroslav Bohnichwal liber baro a Náchod, Joannes Rohacius Tynensis Bohemus, Joannes Kbelský à Kbelška (injuratus propter aetatem), Daniel Sophronius, Tynus, Bohemus; Simon Grynaeus, Pragensis, Joannes Ledzanský à Popitz, Pragensis (in-

Rovněž Melanchtonova právní filosofie a didaktické umění roznítily mysl mladších učitelů práv Vittemberských (Apel, Lagus, Kling) tak, že vesměs přidali se k soustavné, syntetické metodě.

juratus propter aetatem); Joannes Corvinus Landskronensis, Wenceslaus Clemens, Gradecensis; Martinus Kutowec ab Auratae, Pragensis; Godefridas à Berbistorff, Bohemus; 1587 Samuel The-sauri, Taborensis; Zacharias Betengel, Pragensis; Tobias Marti-nides, Moravus, Nicolaus Hortulus, Landskronensis, Mathias Cyrus, Neoboieslaviensis; 1588 Jan Dionisius baro a Žerotín; Amandus Polanus à Polansdorff, praedicti baronis praeceptor; Valerius Po-lianus à Polansdorff; Joannes Wenzick ab Ossen, Moravus; Geor-gius Hodizius, Moravus; 1589 Martinus Tertullianus, Hunnobro-densis, Moravus (jakožto praeceptor šlechtice polského z Pozňanska); 1590 Christophorus Lehnerus, Egranus; Samuel Radeschinus a Ra-dešovic, eques Bohemus et poeta laureatus caesarius (týž v Hei-delberku r. 1590 veřejně obhajoval pod předsednictvím prof. Julia Pacia these z práva manského, věnovav disputaci purkmistru a radě města Nimburka a v lednu 1591 axiomata de publicis judiciis, Juliarum legum majestatis et de vi publica ac privata, jež zají-mava jsou jednak dotýkáním se předpisů práva českého (č. 76.), jednak zmínkou o nehodě disputanta učiněnou v tato slova: mea meorumque ingenti ac indignissima pridem clade; r. 1615 zmiňuje se děkan fakulty filos. v Praze v akad. řeči o něm v ten smysl: non oneri fuit titulus baccalaurei Samueli Radessino Comiti Palatino); Zacharius Radeschinus a Radešovic; 1591 Ada-mus Römelius a Markstein, Bohemus; 1592 Joannes Theophilus Mraz a Milleschaff (Milešov?), Boemus; Joannes et Vilhel-mus Wchinsky de Wchinitz, fratres; Joannes Wenceslaus a Wrzesowic (injurati propter aetatem); Joannes Dinlingius, Iglavius; Joannes Casparus Tucher a Schoberaw, Pragensis; 1593 Nicolaus Mullerus, Pragensis; Georgius Ludovicus, Egra-nus; 1594 Ladislaus Welenus baro Zerotinus; 1595 Joannes Spalecius, Moravus; 1596 Hincó a Náchod, liber baro Moravus; Paulus Polonellus, Moravus; 1600 (Albertus Piwnický, arcib psán takto: Piwnizkhi, uveden však jakožto Oenipontanus Tirolensis), Joannes Marnius, Pragensis; Joannes Skrbenský, nobilis Moravus; 1602 David Kukla et Joannes Humelius, Pragenses; M. Martinus Polycarpus, Hradecensis, Bohemus; 1603 Paulus a Gisbice, Bo-hemus; Zacharias Stephanus Taterenský, Moravus; 1605 Jaroslaus liber baro a Smirziz, Bohemus (téhož roku v únoru podstoupil veřejné hádání v Basileji de consiliariis, věnovav spis disertační svému strýci Štěp. Jiřímu ze Šternberka, předsedovi komory krá-lovské; ve verších gratulačních, jimiž podle tehdejšího způsobu odporučena jest práce, čteme také verše Adama Budovce z Bu-dové: quis quondam regi patrio, patriaeque futurum — Te neget auxillis consiliisque virum?); 1606 Mathias Erbe, Arnobius Bo-

V těch letech také u nás horoucími slovy Kocín z Kocinětu, muž bystrého ducha a bohatých vědomostí, vzdělaný na učilištích

hemus; Nicolaus Acontius, Moravus Trebicensis; 1607 Fridericus Casimirus Chanovský; Paulus Dubinus, Mezericensis et Elias Acontius, Trebicensis, Moravi; Joannes Leonhardus a Neyenburg et Samuel Adamus a Weleslawina, Pragenses; Joannes Theodoricus Petrzwaldský a Petrzwald, Moravus; illustris et generosus dom. Gottlobius Berka liber baro de Duba et Kurivod; Paulus Kute-nawer, Pragensis; Albertus Wencesilau Smirzicius a Smirzic et Michaël Slavata a Chlum et Kosumberg, Bohemi; Joannes Haber-weschel de Habernfeld, Pragensis; 1609 Joannes Smil a Micha-lowic, eques Bohemus; Paulus Gessinius, Pragensis, ejus prae-ceptor; 1610 Carolus et Octavius, fratres de Strada a Roszberg, Boěmi (injurati); 1611 Przechius, Smilus, Bohuslavus, Adamus liberi barones ab Hodějova, Bohemi, injurati propter aetatem; Bernhardus Dionysius Petrzwaldský a Petrzwald et Bernhardus Skrbenský a Hřísstie, uterque eques Moravus; Georgius Pitrusa, Przerowiensis Moravus, famulus; Albertus Joannes Smirzicius liber baro a Smirziz, Bohemus; Andreas Adamus et Wenceslaus Klussagk, nobiles, fratres, Bohemi (injurati propter aetatem), Wilhelmus Wostrowetz z Kralowic, baro Bohemus; Joannes Bernhardus liber baro a Kunowicz, Daniel Thermenus a Zhorze, Satecenus Bohemus, Daniel Sseek a Luconos, Pragensis; 1612 Joannes Trost a Tief-fenthal, Pragensis (injuratus); 1613 Joannes Amos, Nivanus Mo-ravus; 1614 Paulus Fabricius, Moravus; Paulus Stockeus, Pra-gensis; Joannes Michael Nislerus, Bohemus; 1615 Joannes Mali-novius ab Hlawáčzowa, Rakonensis (syn Augustina, purkmistra Rakovnického; nabyt baccalaureat artium v Praze a obdržel od pražské fakulty filosofické dne 5. října 1611 list doporučecí; viz Programmata acad. Prag. anno 1611 collecta studio Bohuslai Ji-činský fol. 23); Joannes Khostnerus, Pragensis; 1616 Thomas Didymus, Praera (Prerov), Nicolaus Molitor, Mezericeno, Georgius Laurinus, Praera, Moravi; Mathaeus Hoffman, Friedlandiensis, Bohemus; 1617 Joannes Adamus Seldtner, Egeranus, Bohemus; Joannes Stegmannus, Leobschucensis; 1618 Salamon Newgebawer a Cadano, Borussus (?); Christophorus Erazimus a Sommerfeld et Tumitz, Georgius Alexius Mossaur a Waldhof, Henricus Do-brzíkowský a Malegow, Bohemi; Daniel Vetterus, Leucopolites, Moravus; 1619 Nicolaus Achior, Straznicio, Moravus; 1620 Joannes Hassfurterus, Bohemico-Pontanus; Gulielmus Wanetzky de Gemnitz, Moravus nobilis, non juratus; Georgius Engelmeier, Moravus, illius famulus. Zdalí zapsaný r. 1560 M. Michael Kiesler z Aquae ad Albim (téhož roku jakožto mag. art. ohlásil se dě-kanovi fakulty právnické, tvrdě, že ante etiam annos aliquot juris professores audivit; r. 1563 podobně hlásil se Joannes Kislerus, Aqueusis, který prý již dvě leta před tím čtení právnická slyšel,

v Padově, Strassburku a jinde, přimlouval se za systematické spracování práva spisem (r. 1581) nadepsaným: *nōva distributio juris universi dialogo explicata*, vřele spomínaje toho, čímž přispěli k zakotvení soustavné spůsoby: Muretus, Alciatus, Cujacius a Connanus. Nepřízeň doby zavinila, že marným zůstalo horlení jeho; záhy dokonce v zapomenutí upadla snaha muže šlechtetného, jenž málo let před tím byl na kolbiště literární nastoupil, aby obhájil své přesvědčení, že jen vědecky vzdělaným osobám přístup k úřadům dopřán býti má, a že zahrnutí sluší mínění, jakoby mladík v cizině vzdělaný jen nepotřebné a nevhodné vědomosti do vlasti přinášel.

Věru sotva tušil Kocín, že za krátkou dobu skvělého dostane se jemu zadostiučinění. Mužové totiž v cizině vzdělání získávali konečně z dvoustěletého spánku fakultu právnickou 1610, 12 a stanovili nový řád vyučování,³⁵⁾ ordinem servandum, quem natura ipsa praescripsit, ut a clarioribus ad obscuriora, a generalibus ad specialia descendamus, idque non tantum in una aut altera arte vel disciplina, sed in omnibus scientiis. Dobře vědouce, že bez důkladných škol středních vykvésti nemůže vysoké učení, péči o to vedli, aby v Praze zařízeny byly třídy přípravné,³⁶⁾ ubi juvenus omnium ordinum bohemicae, germanicae et latinae loqui bene discat, indeque tamquam ex equo Trojano Academiae producatur. Zajisté (v době, vědu téměř výhradně latinou

viz Töpke II. str. 496., 497.), pocházel z Čech, nevíme říci, naležše Aquae ad Albim ani ve sbírkách listin domácích, ani v Codex diplomaticus Saxoniae, ani v Graesseho: orbis latinus. Také ze Slezska a z jiných zemí rakouských, ač slaběji, v těchto dobách Heidelberské vysoké školy byly navštěvovány.

³⁵⁾ Viz: oznámení rektora Pražské university ze dne 3. října 1611 v Programmata academiae Pragensis anno 1611 collecta studio Bohuslaj Jičínský 1611 fol. 26; tamže čteme: in facultatibus vero assignata est provincia legendi institutiones juris civilis M. Johanni Matthiae de Sudetis, Budvicensi.

³⁶⁾ Cit. programmata fol. 26 p. v. Dokladem toho, že tehdejší posluchači práv Pražské fakulty dobře znalými byli obou jazyků zemských jest okolnost, že M. a Sudetis při výkladu užíval obou stejnou měrou; srov. v pojednání de jure personarum odděl. XX. výklad zřízení zemského M. 32.; dále pojednání: de sponsalibus, kdež vykládá v hlavě VIII. a IX. šíře rozdíl mezi prohlášením sponsalií de praesenti et de futuro, uvažuje dosah projevení příslušných jazykem českým a německým.

pěstující) pozoruhodný pokyn, daný našemu století, jež se osvícením býti hlásá!

Opět v starobylé koleji Karlově ozvaly se výklady o právu. Jan Matouš a Sudetis,³⁷⁾ rodem Budějovičan, přítel velenadaného prof. v Altdorfě Scipiona Gentilis, ztrávil před tím celé 10letí na universitách venkovských, započal čtení o institucích Justinianových v únoru r. 1612. V rychlém postupu uveřejnil mimo prolegomena institutionum, též o českém právu pojednávající, četné spisky, zvláště dvě pojednání: de sponsalibus a de nuptiis, jež svědčí nejen o důkladném proniknutí obsáhlé obecnoprávní literatury, nýbrž také o podrobné znalosti zákonů nejen domácích, nýbrž i v říši německé, ve Francii a vlašských státech vydaných. Zdali ohlášené Šimonem Skálou z Kolinec čtení o městských právech³⁸⁾ opětně odbýváno bylo, neumíme pověditi. — Nebylo souzeno fakultě tak dlouho kýžené a pracně v zárodcích jen zřízené, dočkati se plného rozkvětu. Nebyl toho jedinou příčinou

³⁷⁾ Ohlašuje čtení pozváním ze dne 29. ledna 1612 viz Programmata acad. Prag. anno 1612 collecta studio M. Jičínský fol. 8. Okolností v textu dotčené váženy jsou ze spisů tam citovaných, zvláště co se návštěvy cizích universit týče srovnaj: disputatio consuetudino feudalium octava (26. března 1613) fol. 8.; pak Poěmata Sign. univers. knihovny 52 F. 85 Nr. 10.; doplňují tím udání v Beitráge str. 200. Kterak vlastenecky úkol svůj pojímal, o tom svědčí předmluva k pojednání: de nuptiis, kdež praví: tantum enim abest, ut jus patriae nostrae dulcissimae a majoribus quasi per manus traditum antiquemus, ut etiam in id illustrandum et cum romano conferendum adeoque ab omni exterorum calumnia (myslil patrně na urážlivé úsudky Ant. Sabellia a Jana Aubana o českém právu; viz cit. programmata ann. 1611 fol. 29 a moje: Beitráge str. 254. pozn. 54.) vindicando toto pectore incumbamus. Kterak důkladně znal J. M. a Sudetis tehdejší literaturu právnickou, dokazují hojně citáty ze spisů Jak. Cujacia, J. Gothofreda, Ulr. Zasie, Fr. Hotomana, J. Nevizana, Math. Wesenbecka, Jana Borcholtena, J. Schneidewina, Filipa Decia, Jak. Menochia, Conrada Mausea, Ondř. Gaila, Vita Ophthalmia a j.

³⁸⁾ R. 1610 na jaře a podzimku četl o ethice (programmata cit. 1610 fol. 13, 17), mimo to na jaře téhož roku o městských právech. „Catalogus lectionum philosophicus“ na podzimku r. 1612 uvádí pouze čtení J. M. a Sudetis: de institutionibus juris civilis, kdežto ohlašuje M. Simeon Skála de Kolinec, collegii regis Venceslaj praepositus čtení: o logice (programmata 1612 cit. fol. 36); v letě pak téhož roku četl Skála o historii (programmata cit. fol. 22); v letě r. 1613 opět o logice (cit. progr. 1613 fol. 6).

mor, tenkrátě zuřící, nýbrž též jiné okolnosti. Neutěšené hádky s fakultou filosofickou vypudily Matouše a Sudetis v brzku ze síně učební,³⁹⁾ a Šimon z Kolince — soukromý prospěch stavě před zájem obecný — záhy učitelské činnosti se vzdálil.⁴⁰⁾ A opět osiřela fakulta naše.

Mezi tím děsné chmúry, které již od počátku 17. století byly se stahovaly na politickém obzoru, vychrlily záhubu na rodnou naši zemi, která, žel Bohu! před onou katastrofou byla svěřila osudy své hloučku mužů neskrocené ctižádosti, při tom však — s řídkými výminkami — nepatrného vlastenectví, avšak úžasné krátkozrakosti a neschopnosti. Dozouřila hrozná bouře; nastal mrazivý klid. Z těch, kdož tehdy navždy rozloučili se s domovinou, jeden, Pražan Jindřich Kozel, uchýlil se do Wittenberka a nalezl čestný útulek při fakultě právnické, která ještě půl století po jeho smrti, 1657 nastalé, těžce želela ztráty, jež ji stihla úmrtím jeho, a oslavovala památku důkladně vzdělaného učitele práva processuálního.⁴¹⁾

Stará universitas Carolina dokončilať samostatnou svou dráhu. Nastalo vyjednávání o sloučení koleje Karlovy s akademií Klimentskou. Při úvahách o tom konaných přimlouval se císař. místodržící, kníže z Lichtenštejnu, u dvora (v srpnu 1622) za to, aby při nové fakultě právnické vyučováno bylo vedle práva římského a církevního též právům městským, což sice schváleno, ale v posledním kuse sotva bylo provedeno.⁴²⁾ Šťastnější nadešli dnové pěstění právovědy na domácím ústavě teprvé, když byli synové jeho dobojovali na Karlovu

³⁹⁾ Samuel Mart. Hořovinus: Parentatio academiae Carolinae (Wittenbergae 1624) fol. 27.

⁴⁰⁾ ibidem fol. 27.

⁴¹⁾ Joh. Henr. Berger: oratio de J. Ctis academiae Wittenbergensis, qui proximo superiore saeculo vixerunt recitata 1703 pag. 201.: Alter (Henr. Kozelius, Praga Bojemus), nobilis Bojemus patria sacrorum causa exul atque extorris anno (16)49 juris tradendi partes sumsit inprimisque perdocto commentario ad l. ultimam Cod.: ne quis in sua causa judicet vel jus sibi dicat, exornavit et fato consiliis intercedente deposuit anno 57 desideratus Patribus et acerbissimo moerore V. C. Augusti Buchneri, soceri, deploratus. Zetěm Kozelia byl též učitel práv Wittenberský, Michael Bedřich Lederer (viz l. c. str. 209.).

⁴²⁾ Monatsschrift des böhm. Museum 1827 červenec str. 21., září str. 21.; Tomek Gesch. der Prager Univ. str. 294.

mostě krutou válku třicetiletou. Po sloučení Carolinae-Ferdinandae r. 1654 čilá doktrína, byť si úplně ovládána obecným právem, ponoukala k porovnávacímu studiu domácího a cizího práva i odchovala důkladně vzdělané praktiky. Živý a tuhý spor vědecký r. 1663 vzešlý mezi professorem Křištofem Kyblinem z Waffenburgu a radou appellačního soudu Janem Proškovským z Krohenštejnu z jedné, a z druhé strany literární působení Jana Jakuba z Weingartenu (třeba co do formy nechutné) našeho tvrzení jasnými jsou doklady. Odchovanec Kyblinův a pomocník jeho v pátce dotčené, Schambögen, nastoupiv po něm na katedru, slynul šťastnou činností učitelskou, neboť s chloubou vypravuje se v úředních spisech o něm, že po dobu svého učitelství odchoval téměř půlčtvrtatisíce právníků, číslice zajisté v století 18. ohromná.⁴³⁾

Po širých vlastech stalo se Pražské učení rozhlášeným, když prof. Neumann z Puchholzu výklady své zahájil, opustiv dráhu advokátní.

Učenec tento stejnou měrou vynikal jako výborný učitel a jako důkladný spisovatel, jsa podrobným znalcem theorie i praxe, pročež nejplatnější služby mezi všemi členy prokazoval v kompilační komissí, která z rozkazu císaře Karla VI. objemný codex veřejného i soukromého práva pro země české měla sdělati, vypracovav návrh zákona o řízení soudním. Za posledních let života jeho († 1743) trudné nastaly osudy fakultě naší. Před branami města rozložily se cizí výbojné voje; na náměstích Pražských dokonce se vystřídali bavorské a francouzské prápory s pruskými. Válečnými běhy spečetěn byl úpadek vysokého učení.

Dobré zdání kolem r. 1750 císař. dvoru podané o tom, kterak by napraven býti mohl zbědovaný stav fakulty právnické, důrazně připomíná, aby mimo právo římské a církevní pěstováno bylo na dále též jus patrium, naturae et gentium, jus publicum, criminale et cynosura appellationis, ježto dosud prý oboje posléz dotčené teprvé per praxim in consilio si osvojováno bývá.⁴⁴⁾ Patrně nebylo tudíž šetřeno rozkazu daného dne 4. prosince

⁴³⁾ „Vorschlag über die Abänderung, Vermehrung und Verbesserung des Standes des Königreiches Böhmen circa 1755“ v archivu zemském.

⁴⁴⁾ Návrh v předcházející pozn. cit.

1725, aby se přednášelo právo veřejné podle známého Syntagma juris publici Burkharda Struvia, mimo to právo přirozené a mezinárodní podle spisů Hugona Grotia; rovněž asi byla přestala čtení o praxi soudní, již r. 1740 jakožto mimořádná zavedená.⁴⁵⁾ — Valně pokročilý čas nedopouští nám, abychom vylíčili závažné změny, které nastaly zavedením tak zv. directora studií 1754 i nového plánu učebního, a vyložili běh událostí v posledním století trvání našeho starobylého učení.

Spěchám ku konci! Pohlédneme-li nazpět, shledáváme, že středověké korporativní ústrojí vysokých škol, které někdy tvořily malý stát v státě se svým vlastním soudnictvím, ustoupilo zrale upravené autonomii akademických úřadů. University pozbyly někdejší moci politické, nabyly však netušené svěžesti a síly rozvojem volně bádající vědy. V tom hluboký vězí smysl. Není říše vědy říší, kdež by vládla zevnější moc a holá autorita, nýbrž říší ideální, kdež nepůsobí moc, nýbrž ryzí přesvědčení a jasné poznání. Neskonanou přízní a štědrostí nejmilostivějšího našeho panovníka volná dráha byla vykázána badatelům a učňům, volná dráha ražena pěstění vědy mateřským jazykem.

Nemohu tudíž slavnost dnešní zakončiti, než nejhlubšími za to díky, provoláním z nejděčnějšího srdce: Necht dlouhá leta žije a šťastně panuje ochrance věd, třetí zakladatel staroslavné Carolinae-Ferdinandae, J. V. nejmilostivější náš císař a král!

---

⁴⁵⁾ Schnabel: Gesch. der Prager Juristenfakultät seit dem J. 1654 I. pag. 65.

